

POSTER SESSION
27 May 2014 TUESDAY 10.15-11.00

BİNLERCE YILLIK TECRÜBE: MACUNLAR

Gülay Çoksarı¹, Nevzat Artık², Gülçin Saltan³, Ethem Coşkun⁴

¹Research Asst., Ankara University, Faculty of Engineering, Dept. of Food Engineering, Ankara, gcoksari@ankara.edu.tr

²Prof., Ankara University, Faculty of Engineering, Dept. of Food Engineering, Ankara, artik6226@hotmail.com

³Prof., Ankara University, Faculty of Pharmacy, Dept. of Pharmacognosy, Ankara, saltang@hotmail.com

⁴Asiyan Bookstore, Ankara, etemcoskun@gmail.com

Macunlar (elektüerler), binlerce yıldır farklı içeriklerde hazırlanan yumuşak hamur kıvamında ekstre veya bitki tozlarının bal veya şurup ile karıştırılmasıyla elde edilmektedir. Dikkatle seçilmiş çok sayıda etkili bileşik (polifarmasi) içermekte ve birçok bilim insanına göre eczacılık sanatının zirvesidir. İbn Sina “el-Kanun fi’-t-Tıbb” adlı eserinde bazı hastalıkları tedavi eden ilaçların bir kısmının güçlendirilmesi için, başka bitkilerin ilave edilerek sinerjik etki oluşturulduğundan bahsetmektedir. Bu nedenle deneysel yollarla da tecrübe edilerek en uygun formülasyon belirlenmekte ve bu etkiyi güçlendirmek, uzun süre dayanmasını sağlamak amacıyla bal kullanılmaktadır.

Mithridates Hanedanlığı’nın en ünlü kralı VI. Mithridates zehirlenmelere karşı “mithridaticum” adıyla bilinen ünlü bir panzehir geliştirmiş, bu karışım daha sonraki yüzyıllarda bazı değişikliklere uğrayarak Anadolu’da “mesir macunu” adını almıştır. İbn Sina “el-Kanun fi’-t-Tıbb” adlı eserinde liste halinde hastalıklara hangi macunun iyi geldiğini belirten “Panzehirler ve Macunlar” kısmında 74 macun bileşimi verirken, Şerafeddin Sabuncuoğlu “Mücerreb-nâme” (15. yy.) adlı eserinde 6 tiryak, 33 macun bileşimi vermektedir. “Mecmûa-i Mu’alece”de (17. yy.) cinsel sorunlar üzerine macun bileşimleri, Şuuri Hasan Çelebi tarafından yazılan “Ferheng-i Şuuri” ve “Ta’dil-i Emzice” (17. yy.) adlı eserlerde sağlığı koruyucu macunlar, birçok Osmanlı tıp kitabında taze gül yapraklarının şeker veya bal muamelesiyle üretilen mide ve karaciğer koruyucusu olarak “gül macunları”dan bahsedilmektedir. Ayrıca “Mecmûatü’l-Mesâil”, “Mecmûa-i Eşâr”, “Muhtasar-ı Nidâî”, “Menâfiu’n-Nas”, “Rü’ya-nâme”, “er-Risâletü’l-Hanefiye” adlı eserlerde çeşitli macun bileşimleri verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Macun, tiryak

A THOUSAND YEARS OF EXPERIENCE: PASTES

Paste (electuary) is a semi-solid preparation with various contents such as plant extracts or powder by mixing the honey or syrup, for thousands of years. It has a lot of effective compounds (polypharmacy) that are carefully selected and according to many scientists it is the pinnacle of pharmacy. Ibn Sina mentioned which is strengthened a portion of the drugs that treat some diseases by the addition of other herbs that the synergistic effect in “el-Kanun fi’-t-Tıbb”. Therefore, it is determined the most appropriate formulation experimentally and honey is used to improve and ensure long shelf life.

The most famous King VI. Mithradates of Dynasty Mithradates developed “mithridaticum” which is a famous antidote against poisoning, this mixture undergoes some changes in Anatolia and it was named as “mesir paste” in later centuries. Ibn Sina mentioned a list of 74 pastes composition for different diseases at “the Antidotes and Pastes” in “el-Kanun fi’-t-Tıbb”. Şerafeddin Sabuncuoğlu mentioned that compositions of 6 theriacs, 33 pastes in “Mücerreb-name” (15th century). It was reported paste composition for sexual problems in “Mecmua-i Mu’alece” (17th century). Health protective pastes in “Ferheng-i Şuuri” and “Ta’dil-i Emzice” (17th century) were written by Suuri Hasan Çelebi. “Rose pastes” which are produced fresh rose petals with sugar or honey for stomach and liver treatment as a protector in many Ottoman medical books. Various paste compositions are also given in “Mecmûatü’l-Mesâil”, “Mecmûa-i Eşâr”, “Muhtasar-ı Nidâî”, “Menâfiu’n-Nas”, “Rü’ya-nâme”, and “er-Risâletül-Hanefiye”.

Keywords: Paste, theriac